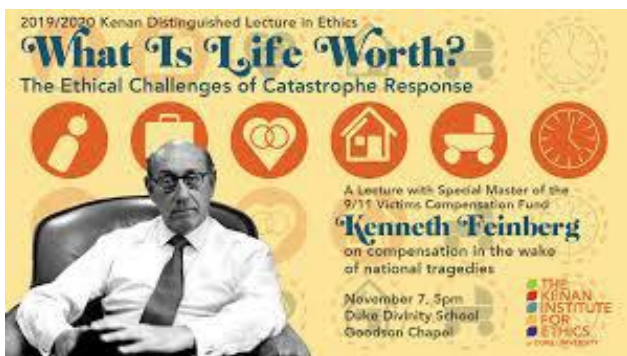

Met open ogen: film en recht

Recensie *Worth* (Sara Colangelo, 2020)

Mr. M. Zwagerman*

Wat is een leven waard?

Dat is een vraag die in afgeleide vorm regelmatig in discussies over smartengeld wordt gesteld. Want wat is het leven waard, zonder onderbeen? Of volledig blind? Met een hoge dwarslaesie? Of met PTSS? Iedere belangenbehartiger schudt zo het een na het andere schrijnende voorbeeld uit de mouw.

Het is tegelijk ook een van de meest moeilijk te beantwoorden vragen in het personenschaderecht. In het Nederlands recht ontbreken daarvoor concrete handvatten. Bij de beoordeling van smartengeld moeten we het doen met heel algemene gezichtspunten. Met gevalsvergelijking en juridische intuïtie als drijvende krachten. Bij gebreke van een helder en toegankelijk systeem, is de voorspelbaarheid van de uitkomst van een procedure over de hoogte van het smartengeld betrekkelijk laag. Verder leidt het systeem van gevalsvergelijking ertoe dat we terugkijken en actuele inzichten over de im-

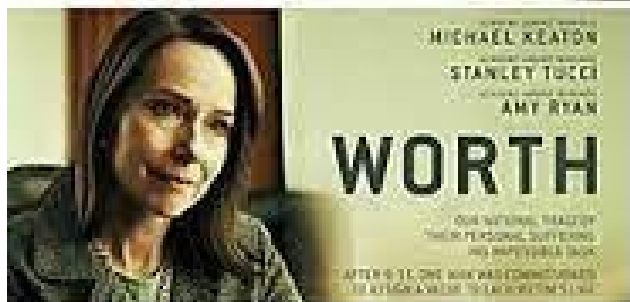
pact van letsel en schadevergoeding minder aandacht krijgen.

Als niet-ingewijden wordt gevraagd naar de hoogte van het smartengeld in een concreet geval, dan valt op dat de bedragen die worden genoemd fors afwijken van wat in de letselschadepraktijk gangbaar is. Vooral bij (zeer) ernstig en blijvend letsel. Slachtoffers of hun nabestaanden zeggen stevast als eerste dat zij hun oude leven terug willen en dat geen enkel bedrag die onmogelijkheid kan compenseren. 'Ook een paar miljoen niet.' Maar als dan toch een bedrag wordt genoemd, dan ligt dat vrijwel zonder uitzondering veel hoger dan wat volgens de Smartengids bij benadering in een procedure kan worden verwacht. Er lijkt dus een kloof te liggen tussen wat rechtszoekenden zien als een redelijke vergoeding en compensatie voor toegebracht leed en wat in de praktijk wordt toegekend. Iedere belangenbehartiger kent de moeilijke gesprekken die met slachtoffers worden gevoerd over de hoogte van het smartengeld. Het is voor slachtoffers een belangrijk, zo niet het belangrijkste schadeonderdeel. Het komt regelmatig voor dat slachtoffers een bedrag voor schadevergoeding noemen en dan smartengeld bedoelen. Dat is heel begrijpelijk. Smartengeld wordt gezien als de erkenning van het leed dat het letsel teweegbrengt en de diepe sporen die dat in het dagelijks leven achterlaat.

In overlijdensschadezaken was de situatie met betrekking tot de immateriële schade nog schrijnender. Tot de introductie van Affectieschade in 2019 bestond er voor nabestaanden geen aanspraak op smartengeld. Een pijnlijke boodschap die bij nabestaanden op veel onbegrip stuitte. Mede omdat de weg van de shockschade alleen voor nabestaanden openstaat die het ongeval hebben gezien of met de directe gevolgen ervan zijn geconfronteerd. Kort door de bocht luidde het antwoord op de

* Marco Zwagerman is advocaat bij VictimFirst Advocaten.

vraag *Wat is een leven in het Nederlandse schadevergoedingsrecht – los van het gederfd levensonderhoud – waard?*, tot 2019: niets. Een antwoord dat in veel andere rechtsculturen tot gefronste wenkbrauwen zal hebben geleid.

De film *Worth*¹ geeft een boeiende blik hoe in de Verenigde Staten een leven wordt gewaardeerd nadat zich een ramp heeft voltrokken. De aanslagen van 11 september 2001 hebben een diepe wond geslagen in het Amerikaanse zelfbewustzijn en worden beschouwd als rampen van – om in Amerikaanse termen te blijven – epische omvang. Aanslagen die niet alleen om een krachtig geopolitiek en militair antwoord vroegen, maar ook om een juridische reactie. Met, naar Nederlandse standaard gemeten, verbluffende snelheid en daadkracht was er binnen een jaar na de aanslagen een wet die als basis kon dienen om de nabestaanden te compenseren. Zowel voor de materiële schade (met name gederfd levensonderhoud) als het smartengeld.

Doel van deze wet was niet alleen om de nabestaanden te helpen, maar ook om te voorkomen dat de Amerikaanse economie zou worden ontwricht door een stortvloed van claims tegen de bij de aanslagen betrokken vliegtuigmaatschappijen.

Met het aannemen van deze wet werd tegelijkertijd een budget van \$ 7,375 miljard vrijgemaakt voor een compensatiefonds. De 1000-dollar vraag was vervolgens hoeveel per slachtoffer aan de nabestaanden moest wor-

den uitgekeerd en wie dat moest bepalen. Maar er waren meer vragen: moet iedereen hetzelfde bedrag krijgen? Of moet naar iedere individuele financiële situatie worden gekeken?

Dit is het startpunt van de film. We volgen de New Yorkse advocaat Ken Feinberg. Een democraat die lange tijd voor Ted Kennedy heeft gewerkt en bovendien ervaring had met de beoordeling van massaclaims. Ik roep in herinnering dat ten tijde van 9/11 het Witte Huis republikeins was. Toch werd de prominente democraat Ken Feinberg als claimsmaster van het 9/11 compensatiefonds benoemd. Vooral om de republikeinen uit de wind te houden als er kritiek kwam op het fonds en de beoordeling van de claims.

Ken Feinberg, gespeeld door Michael Keaton, gaat (pro bono, jazerker!) voortvarend aan de slag met een team van advocaten en accountants. Vooral omdat binnen twee jaar en twee maanden na 9/11 minimaal 85% van de nabestaanden zou moeten instemmen met de aangeboden regeling. Want anders zouden de sluisen voor de claims alsnog opengaan. Wat volgt past binnen het stramien van veel mainstream Amerikaanse films. De held (Feinberg) komt ondanks de beste bedoelingen in grote problemen. De held dreigt ten onder te gaan. Maar door wilskracht, vele uren (nacht)werk, niet aflatend optimisme en een levensles komt het uiteindelijk goed.

Het door Feinberg ontworpen claimsbeoordelingssysteem stuit aanvankelijk op grote weerstand bij de nabestaanden. In de kern omdat de menselijke maat ontbreekt. Vooral omdat Feinberg op te grote afstand van de individuele zaken staat. Dit aspect wordt prachtig vertolkt door het personage Charles Wolf, die zijn vrouw bij de aanslag op het WTC heeft verloren. Wolf (een sterke rol van Stanley Tucci) is een intelligente man, die op zijn website *Fix the fund* met chirurgische precisie de zwakke kanten van het compensatiesysteem blootlegt. Onder zijn invloed heeft tot een paar maanden voor de deadline niet meer dan de helft van de nabestaanden een handtekening gezet onder het uitkeringsaanbod. Tot Feinberg zich met het dossier van een overleden brandweerman moet bemoeien. Door die zaak komt hij tot inzicht dat zijn systeem moet worden aangepast. Er volgt een goed gesprek met Wolf. Nadat deze alsnog zijn zegen geeft aan het aangepaste compensatiesysteem van Feinberg (*The fund is fixed!*), heeft alsnog 97% van de nabestaanden binnen de deadline ingestemd. Er wordt in totaal \$ 7 miljard uitgekeerd. Eind goed, al goed.

Is *Worth* de moeite waard? Zeker wel. Ook ons staat 9/11 in het geheugen gegrift. Het zijn de verhalen van de nabestaanden die deze film dragen. Waarbij de details – de laatste voicemail van een slachtoffer bijvoorbeeld – hard binnenkomen.

Voor letselschadeprofessionals is het fascinerend om te zien hoe de Amerikanen binnen no time een compensatiesysteem uit de grond hebben gestampt en de uitkeringen binnen twee jaar hebben vastgesteld. Hoelang zou het duren voordat alle slachtoffers van de aardbevingen in Groningen of de Toeslagenaffaire hun centjes binnen hebben?

1 Sara Colangelo, 2020. Te zien via Pathé Thuis.

Toch had ik graag meer willen zien van de dilemma's waarmee Feinberg en zijn mensen zijn geconfronteerd en welke keuzes ze hebben gemaakt. En aan welke knoppen Feinberg heeft gedraaid om Wolf uiteindelijk mee te krijgen. Dat wordt allemaal niet belicht. Maar zijn niet alleen personenschade professionals daarin geïnteresseerd? Die kunnen Feinbergs boek er bij pakken.² En inspiratie opdoen om het Nederlandse systeem voor de beoordeling van overlijdensschadeclaims, transparanter, toegankelijker en vooral sneller te maken.

2 Feinberg, Kenneth. *What is Life Worth?: The Unprecedented Effort to Compensate the Victims of 9/11*, Perseus Books Group, 2005, ISBN 978158648451.